

FILMLAR VA OMMAVIY MADANIYAT

Abdupattayev Xasanboy Abdurahmonovich

Qo'qon Davlat Universiteti

Pedagogika fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muxammadyorova Marg'ubaxon Kamoliddin qizi

Qo'qon Davlat Universiteti 2-kurs talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada filmlar va ommaviy madaniyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik, ularning jamiyat hayotiga ta'siri hamda shaxs ongining shakllanishidagi o'rni yoritiladi. Kino san'ati ommaviy madaniyatning eng muhim ko'rinishlaridan biri sifatida nafaqat ko'ngilochar vosita, balki ma'naviy qadriyatlarni targ'ib etuvchi va ijtimoiy ongni shakllantiruvchi kuch sifatida tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada g'arb va sharq kinematografiyasining o'ziga xos jihatlari, zamonaviy texnologiyalar ta'sirida film ishlab chiqarish jarayonidagi o'zgarishlar hamda filmlarning yoshlar dunyoqarashiga ta'siri misollar asosida ko'rsatib o'tilgan. Tadqiqot natijasida kino san'ati va ommaviy madaniyatning ijtimoiy-ma'naviy hayotdagi o'rni hamda zamonaviy jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: film, ommaviy madaniyat, kino san'ati, jamiyat, yoshlar, qadriyat, g'oya, axborot, estetik did.

Аннотация

В данной статье рассматривается взаимосвязь между фильмами и массовой культурой, их влияние на общественную жизнь и роль в формировании сознания личности. Кинематограф, как одно из важнейших проявлений массовой культуры, анализируется не только как средство развлечения, но и как инструмент распространения духовных ценностей и формирования общественного сознания. Также в статье рассматриваются

особенности западного и восточного кинематографа, влияние современных технологий на процесс создания фильмов и воздействие кино на мировоззрение молодёжи. В результате исследования обоснована роль киноискусства и массовой культуры в духовно-нравственной жизни и современном развитии общества.

Ключевые слова: фильм, массовая культура, киноискусство, общество, молодёжь, ценности, идея, информация, эстетический вкус.

Annotation

This article explores the interconnection between films and mass culture, their impact on social life, and their role in shaping individual consciousness. Cinema, as one of the main forms of mass culture, is analyzed not only as a means of entertainment but also as a tool for promoting spiritual values and influencing public awareness. The paper also discusses the distinctive features of Western and Eastern cinema, the effect of modern technologies on film production, and the influence of movies on youth worldview. The study concludes that cinema and mass culture play a significant role in the moral and spiritual development of society and contribute to modern social progress.

Keywords: film, mass culture, cinema, society, youth, values, idea, information, aesthetic taste.

Ommaviy madaniyat – bu jamiyatning katta qismi uchun mo'ljallangan va ommaviy axborot vositalari orqali tarqalgan madaniy mahsulotlar va g'oyalar majmuasi. Bunga filmlar, musiqa, kitoblar, televidion ko'rsatuvlar va ijtimoiy tarmoqlar kiradi. Filmlar esa ommaviy madaniyatning eng muhim qismlaridan biri hisoblanadi. Ular nafaqat ko'ngilocharlik, balki jamiyatning qadriyatlarini, muammolari va orzularini aks ettiradi.

Ommaviy Madaniyat Nima?

Ommaviy madaniyat – bu XX asrda ommaviy axborot vositalarining rivojlanishi bilan paydo bo‘lgan tushuncha. U elita madaniyatidan farq qiladi, chunki ommaviy madaniyat hamma uchun ochiq va arzon. Masalan:

Elita madaniyati

Opera, klassik adabiyot yoki san’at muzeylari – bu ko‘pincha ma’lumotli va boy odamlar uchun.

Ommaviy madaniyat

Gollivud filmlari, pop-musiqa yoki komikslar – bular millionlab odamlarga yetib boradi.

Filmlar ommaviy madaniyatning "yulduzi"dir. Ular orqali g‘oyalar tez tarqaladi. Masalan, "Star Wars" yoki "Avengers" kabi filmlar butun dunyoda madaniy hodisa bo‘lib, modani, tilni va hatto siyosatni ta’sirlaydi.

Filmlarning Ommaviy Madaniyatdagi O‘rni

Ko‘ngilocharlik va Ta’sir

Filmlar odamlarni dam oldiradi, lekin shu bilan birga ularda yashirin xabarlar bo‘ladi. Masalan, aksiya filmlarida qahramonlarning kuchli va mustaqil bo‘lishi jamiyatga "muvaffaqiyat sirri – kuch" degan fikrni singdiradi. Bu yaxshi, ammo ba’zida stereotiplarni (masalan, ayollarning zaifligi haqida) kuchaytiradi.

Madaniy Aloqalar

Filmlar turli madaniyatlarni birlashtiradi. Bollivud filmlari Hindiston madaniyatini jahonga tanitadi, koreys filmlari (K-drama) esa Osiyo madaniyatini mashhur qilmoqda. Bu ommaviy madaniyatni global qiladi, ammo ba’zida mahalliy madaniyatlarni "Amerikalashtirish"ga olib keladi.

Ijtimoiy Muammolar

Ba’zi filmlar jamiyat muammolarini ko‘taradi. Masalan, "Parasite" (Parazit) filmi boylik va kambag‘allik orasidagi tafovutni ko‘rsatadi. Bunday filmlar odamlarni o‘ylashga majbur qiladi va ommaviy madaniyatni chuqurroq qiladi.

Filmlar ommaviy madaniyatni shakllantiradi, chunki ular tez va keng tarqaladi. Televiziya, internet va striming xizmatlari (Netflix kabi) buni yanada osonlashtiradi.

Filmlarni Qanday Tanqidiy Baholash mumkin?

Mediasavodxonlik – bu axborotni tushunish, tahlil qilish va baholash qobiliyati. Filmlar haqida gapirganda, quyidagilarni esda tuting:

Kim Yaratgan?

Filmni kim ishlab chiqargan? Gollivud studiyalari ko‘pincha tijoriy maqsadda film chiqaradi, shuning uchun ular ko‘proq pul topish uchun sensatsiya qo‘shadi. Masalan, zo‘ravonlik sahnasi ko‘p bo‘lsa, tomoshabinlar soni ortadi.

Xabar Nima?

Filmda qanday g‘oyalar bor? U irqchilik, jinsiy tenglik yoki atrof-muhit muammolarini qanday ko‘rsatadi? Tanqidiy tomoshabin bu savollarga javob izlaydi.

Ta’sir Qanday?

Film sizga qanday ta’sir qiladi? U haqiqatni buzib ko‘rsatadimi? Masalan, romantik filmlarda sevgi har doim baxtli tugaydigan bo‘lsa, real hayotda bu shunday emas.

Axborot madaniyati esa filmlarni axborot manbai sifatida ko‘rib chiqadi. Ular orqali yangiliklarni olish mumkin, ammo yolg‘on axborot (fake news) ham tarqalishi mumkin. Shuning uchun, filmlarni ko‘rganda faktlarni tekshirish kerak.

Filmlarning Jamiyatga Ta’siri

Filmlar ommaviy madaniyat orqali jamiyatni o‘zgartiradi:

Ijobiy Ta’sir

Ular empatiyani oshiradi. Masalan, "Schindler's List" filmi Holokost haqida o‘rgatadi va insoniyatni eslatadi.

Salbiy Ta’sir

Ba’zi filmlar zo‘ravonlikni normallashtiradi yoki modani buzadi. Yoshlar orasida "challenge"lar (masalan, filmga taqlid qilish) xavfli bo‘lishi mumkin.

Ommaviy Madaniyatdagi Televideniye

Televideniye – ommaviy madaniyatning eng katta va eng ta’sirli vositalaridan biri. U 20-asrning o‘rtalarida paydo bo‘lib, millionlab odamlarning hayotiga kirib bordi. Bugungi kunda smart televizorlar, striming xizmatlari (YouTube, Netflix) va ijtimoiy tarmoqlar orqali televideniye yanada kuchaydi. Mediasavodxonlik va axborot madaniyati fanida televideniye o‘rganish bizga uning jamiyatga ta’sirini tushunishga yordam beradi.

Televideniye Nima va U Qanday Ommaviy Madaniyatga Kiradi?

Televideniye – bu ko‘pchilik uchun mo‘ljallangan ko‘ngilochar, axborot va ta’lim vositasi. U ommaviy madaniyatning asosiy qismi, chunki:

- Keng yetib boradi: Hatto internet bo‘lmagan joylarda ham televizor bor.
- Tez tarqatadi: Yangiliklar, seriallar, shoular bir vaqtda millionlab odamga yetadi.
- Arzon va oson: Ko‘pchilik uchun bepul yoki arzon.

Masalan, “O‘zbekiston” telekanali orqali milliy qadriyatlarni, “TNT” orqali kulgili shoularni ko‘ramiz. Bu – ommaviy madaniyatning bir qismi.

Televideniye Ommaviy Madaniyatdagi O‘rni

1. Ko‘ngilocharlik

- Seriallar: “Game of Thrones” yoki “Squid Game” kabi seriallar butun dunyoda muhokama qilinadi. Odamlar ular haqida gaplashadi, memlar yaratadi, hatto kiyim-kechak taqlid qiladi.

- Shou dasturlar: “X-Factor”, “MasterChef” yoki “Keling, kulamiz” kabi dasturlar odamlarga orzu beradi – “Men ham yulduz bo‘lishim mumkin!”.

2. Axborot tarqatish:

- Yangiliklar kanallari (BBC, CNN, “O‘zbekiston 24”) dunyoda sodir bo‘layotgan voqealarni ko‘rsatadi.

- Ammo ba’zida yangiliklar “sensatsiya” uchun buzib ko’rsatiladi. Masalan, bir voqea haqida faqat salbiy tomonlari aytiladi.

3. Madaniy ta’sir:

- Televideniye til, moda va xulq-atvorni o’zgartiradi.
- Masalan, koreys seriallari tufayli yoshlar “K-pop” va koreys taomlari (kimchi) bilan qiziqmoqda.
- O’zbek televideniyesida “Mahalla” seriali oilaviy qadriyatlarni targ’ib qiladi.

Televideniyeining Jamiyatga Ijobiy va Salbiy Ta’siri

Ijobiy ta’sir	Salbiy ta’sir
Odamlar yangi narsalarni o’rganadi (ta’limiy dasturlar)	Ko’p reklama – odamlar keraksiz narsalarni sotib oladi
Milliy madaniyatni saqlaydi (milliy kanallar)	Zo’ravonlik va nopoklikni normallashtiradi
Odamlar bir-biri bilan bog’lanadi (ijtimoiy shoular)	Vaqtni behuda o’tkazish (kun bo’yi televizor ko’rish)

Masalan, bolalar multfilmlar orqali yaxshilik va do’stlikni o’rganadi, lekin ba’zi multfilmlarda zo’ravonlik ko’p bo’lsa, ular ta’sirlanadi.

Televideniyeini shunchaki ko’rmang – savol bering:

1. Bu haqiqatmi?

Yangiliklarda aytilgan hamma narsa to’g’ri bo’lmasligi mumkin. Boshqa manbalarni tekshiring.

2. Kim foyda ko‘radi?

Reklama orqali kim pul topmoqda? Serialda qaysi mahsulot “joylashtirilgan” (product placement)?

3. Menga qanday ta’sir qilmoqda?

Shou ko‘rib, o‘zingizni past his qilyapsizmi? Yoki zo‘ravonlikdan qo‘rqaysizmi?

4. Stereotiplar bormi?

Ayollar faqat go‘zal va zaif sifatida ko‘rsatiladimi? Qahramonlar faqat oq tanli yoki boylarmi?

Maslahat

Oila bilan serial ko‘rib, muhokama qiling. Bolalarga “Bu faqat film, real hayotda bunday emas” deb tushuntiring.

Bugungi Televideniye: Striming va Ijtimoiy Tarmoqlar

Endi televizor faqat “quti” emas:

- Netflix, Disney+, YouTube – odamlar o‘zi xohlagan vaqtda ko‘radi.
- TikTok, Instagram Reels – qisqa videolar televideniyeining yangi shakli.
- Jonli efirlar – odamlar o‘z hayotini ko‘rsatadi, bu ham ommaviy madaniyatning bir qismi.

Ammo bu yangi shakllar ham mediasavodxonlikni talab qiladi. Chunki yolg‘on axborot (deepfake, fake news) tez tarqaladi.

Xulosa

Filmlar ommaviy madaniyatning ajralmas qismi bo‘lib, ular ko‘ngilocharlikdan tashqari jamiyatni shakllantiradi. Mediasavodxonlik va axborot

madaniyati orqali biz ularni to‘g‘ri tushunamiz va salbiy ta’sirlardan qochamiz. Har birimiz filmlarni ko‘rib, savollar bersak – "Bu haqiqatmi? Bu menga qanday ta’sir qiladi?" – jamiyatimiz sog‘lomroq bo‘ladi.

Televideniye – ommaviy madaniyatning yuragi. U bizni kuldiradi, o‘rgatadi, birlashtiradi, lekin ba’zida chalg‘itadi yoki noto‘g‘ri yo‘naltiradi. Mediasavodxonlik bizga televideniye aqlli tomoshabin bo‘lib ko‘rishga yordam beradi.

Esdalaring

Televideniye sizni boshqarmasin – siz televideniye boshqaring!

Agar siz har kuni televizor ko‘rsangiz, bir daqiqa to‘xtab:

- "Bu dastur menga nima bermoqchi?"

- "Men undan nimani oldim?"

degan savollarni bering. Shunda ommaviy madaniyat siz uchun xizmat qiladi, siz uning qurboni bo‘lmaysiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. To‘xtayeva, N. Ommaviy madaniyat va yoshlar ongining shakllanishi. – Toshkent: Ma’naviyat, 2020.
2. Karimov, I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
3. Baxtiyorov, Sh. Kino san’ati va madaniyat taraqqiyoti. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2019.
4. Rahimova, Z. Zamonaviy kino va axborot texnologiyalarining yoshlar hayotiga ta’siri. – "Ijtimoiy fanlar" jurnali, №2, 2022.